

ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی

(مطالعه موردی: دهستان باراندوز چای شمالی، استان آذربایجان غربی)

۱- وحید قلی زاده، ۲- سمیره صی محمدی*، ۳-حسین مهدیزاده

۱- کارشناسی ارشد توسعه روستایی، گروه کارآفرینی و توسعه روستایی دانشگاه ایلام

۲- دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی و مدرس گروه کارآفرینی و توسعه روستایی دانشگاه ایلام

۳- استادیار و عضو هیات علمی گروه کارآفرینی و توسعه روستایی دانشگاه ایلام

چکیده

این مقاله با هدف ارزیابی کیفیت زندگی روستاهای دهستان باراندوز چای شمالی استان آذربایجان غربی از طریق بررسی ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی انجام گرفته است. جامعه‌ی مورد مطالعه‌ی این پژوهش را ۱۲ روستای بالای ۳۰ خانوار دهستان باراندوز چای شمالی تشکیل دادند. با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۱۸۰ نفر برآورد شد که نمونه‌های مورد نظر به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد که روستاهای دهستان باراندوز چای شمالی در مجموع از لحاظ ابعاد کیفیت زندگی در چهار طبقه قرار می‌گیرند که در طبقه اول روستاهای قرالر کوه و شمس حاجیان با بالاترین سطح کیفیت زندگی قرار گرفته‌اند و در طبقه دوم؛ روستاهای قره آغاچ، قورت لو، برهانلو، دیزج تکیه و سارالان قرار دارند. همچنین در طبقه سوم روستای قطلو جای گرفته است و روستاهای ساریگلوی معین، گوگ تپه، فقیه بگلو و بندایی با پایین‌ترین سطح کیفیت زندگی در طبقه چهارم جای گرفتند.

کلید واژه‌ها: کیفیت زندگی، شاخص‌های ذهنی، توسعه روستایی، دهستان باراندوز چای

شمالی

مقدمه

قرن‌هاست که مردم به دنبال زندگی خوب بوده‌اند و پیوسته برای بهبود شرایط زیست خود تلاش کرده‌اند تا از استعدادها و توانمندی‌های محیطی خود، به بیشترین میزان و بهترین نحو بهره‌برداری کنند اما همواره این پرسش اصلی وجود داشته است که زندگی مطلوب چیست که در پاسخ به این سؤال رویکردهای گوناگونی در مورد کیفیت زندگی مطرح شده‌اند. از جمله؛ رویکرد عاملیتی که بر این باور است کیفیت زندگی بیشتر بر ذهنیات، قابلیت‌ها و توانمندی‌های افراد متکی است تا محیط پیرامونی. رویکرد دیگر، رویکرد ساختاری است که کیفیت زندگی فردی را به صورت ضمنی و مسائل اجتماعی کیفیت زندگی را به صورت آشکارا مورد بررسی قرار می‌دهد (مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۹).

واژه‌ی کیفیت زندگی به معنی چگونگی زندگی است و در برگزیده‌ی تفاوت‌های آن است که برای هر فرد منحصر به فرد بوده و با دیگران متفاوت است (کردزنگنه، ۱۳۸۵: ۲۰). کیفیت زندگی مفهومی چندجانبه و چندبعدی است، و تنها جنبه‌های مادی زندگی را دربر نمی‌گیرد. اندازه‌گیری و فهم کیفیت زندگی خود درگرو عوامل مختلف محیطی، اکولوژیک، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی می‌باشد و خصوصیات افراد جامعه نیز در آن دخالت دارند (شامانیان، ۱۳۹۲: ۱).

از آنجا که نواحی روستایی کشور ایران با مشکلاتی از قبیل نبود فرصت‌ها و موقعیت‌ها برای ارتقا و تغییر شغل مناسب، مراکز درمانی، مسکن نامناسب، مشکلات و آسیب‌های ناشی از نابرابری‌های بین محیط شهری و روستاها، فقدان وسایل نقلیه برای عبور و مرور و انجام بهتر کارها، تغذیه نامناسب و مسکن ناپایدار و عدم مشارکت مردم مواجه هستند (توفان، ۱۳۹۲: ۱)، توجه به وضعیت کیفیت زندگی این مناطق حائز اهمیت است. با توجه به این که اعتماد و مشارکت از شاخص‌های کیفی کیفیت زندگی می‌باشد و با فراتر رفتن میزان اعتماد از محدوده‌ی خانواده و نظام خویشاوندی به حوزه‌های وسیع‌تر در مقیاس فرامحلی در قلمروهای

روستایی، میزان مشارکت اجتماعی نیز به تبع افزایش اعتماد اجتماعی تعمیم یافته، فزونی پیدا می کند و افزایش میزان مشارکت نیز در باز تولید و ارتقای اعتماد اجتماعی تعمیم یافته در قالب گسترش صداقت، وفاداری، حسن نیت، وظیفه شناسی، وفای به عهد، ثبات در اندیشه، و عمل مؤثر خواهد بود. به تعبیری با تقویت اجتماع اخلاقی و تعهد عملی به التزام های اخلاقی در سطوح بین فردی، بین فرد و نهادها و نیز بین نهادی، فرایند اعتماد اجتماعی در سطوح اعتماد افراد نسبت به یکدیگر و نیز اعتماد اجتماعی نسبت به نهادهای اجتماعی و مأمورانی که متولی و عامل در این نهادها هستند قوت لازم را کسب خواهد کرد و زمینه ساز تعاون و مشارکت اجتماعی خواهد بود که این باعث افزایش کیفی کیفیت زندگی می شود (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۰ : ۲۸). لذا اهمیت توجه به بررسی وضعیت کیفیت زندگی بیش از پیش نمایان می شود. این در حالی است که به نظر می رسد در عرصه ی تحقیقات دانشگاهی، کیفیت زندگی در روستاها کمتر مورد توجه بوده و بررسی چگونگی کیفیت زندگی یا مورد غفلت واقع شده و یا غالباً از منظری اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است که این موضوع را می توان به وضوح در پژوهش های انجام شده مشاهده نمود. بنابراین در این تحقیق سعی می شود با توجه به ویژگی های خاص جامعه روستایی، ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان باراندوز چای شمالی شهرستان ارومیه بررسی شود و با توجه به این که به نظر می رسد در منطقه ارومیه این کار کمتر مورد توجه قرار گرفته است، لذا این مطالعه بر آن است که به این سؤال بنیادین پاسخ دهد که وضعیت کیفیت زندگی در بین روستاییان روستاهای دهستان باراندوز چای شمالی حومه ارومیه چگونه است.

واژه کیفیت در لاتین (Qual) به معنی چیزی و چه و (Quality) به مفهوم چگونه آمده و Qol از منظر واژگانی به معنی چگونگی زندگی و در برگیرنده تفاوت های آن است که برای هر فرد ویژه، یگانه و متفاوت با دیگران است (کرد زنگنه، ۱۳۸۵ : ۲۰). کیفیت زندگی مفهوم جدیدی نیست این مفهوم سابقه در فلسفه یونان دارد و ارسطو در بحث از شادکامی بدان اشاره کرده است. همچنین در دوران جدید فیلسوفانی چون کیرکهگارد^۱، ژان پل سارتر^۲ و دیگران به آن

^۱. Kerkegaard

^۲. Joanna

3 . Sarter

توجه داشته‌اند (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸: ۹). با این وجود کسی که برای اولین بار به مفهوم کیفیت زندگی به صورت مستقیم اشاره کرد پیگو^۱ بود. پیگو عبارت کیفیت زندگی را اولین بار در سال ۱۹۲۰ در کتاب «اقتصاد و رفاه» مورد استفاده قرار داد. در این کتاب، پیگو درباره‌ی حمایت دولت از قشرهای کم‌درآمد جامعه و تأثیر این حمایت بر آن‌ها و همچنین بودجه ملی بحث می‌کند. آن زمان نظریه او شکست خورد و تا بعد از جنگ جهانی دوم به فراموشی سپرده شد. بعد از جنگ جهانی دوم دو حادثه مهم رخ داد؛ اولی مربوط به سازمان بهداشت جهانی بود. در این زمان سازمان بهداشت جهانی تعریف گسترده‌ای از سلامت ارائه کرد که در این تعریف سلامت شامل سلامت فیزیکی، روانی و اجتماعی می‌شد. این اقدام سازمان بهداشت جهانی منجر به مذاکرات زیادی در مورد سلامت و چگونگی اندازه‌گیری آن شد. دومین رخ داد مهم بعد از جنگ جهانی دوم که زمینه توجهات ویژه به کیفیت زندگی را فراهم آورد، بحث بی‌عدالتی‌های وسیع در جوامع غربی بود. همین مسئله باعث یک سری فعالیت‌های اجتماعی و ابتکارات سیاسی از دهه ۱۹۶۰ به بعد شد (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸: ۹). به اعتقاد فیشر^۲ عبارت کیفیت زندگی به صورت خاص اولین بار در سال ۱۹۶۰ در گزارش کمیسیون ریاست جمهوری درباره اهداف ملی آمریکا مطرح شد. گزارش کمیسیون مذکور متمرکز بر برنامه‌های اجتماعی مانند آموزش و نیروی انسانی، توسعه اجتماعی و مسکن، سلامتی و رفاه بود (لیندا و دیانا^۳، ۲۰۰۵).

با نگاهی به مفهوم کیفیت زندگی در سه دهه اخیر می‌تواند گفت که در طول دهه ۱۹۸۰ مفهوم کیفیت زندگی به عنوان ادراک حسی، بر ساخته اجتماعی، موضوع وحدت بخش شناخته می‌شد. در طول دهه ۱۹۹۰ فهم ما از کیفیت زندگی وسعت بیشتری پیدا کرد و ابعاد آن را می‌توان به صورت سلسله مراتبی از پایین به بالا به صورت زیر بیان کرد ۱- بهزیستی فیزیکی ۲- بهزیستی مادی ۳- حقوق ۴- ادخال اجتماعی ۵- روابط بین فردی ۶- خود تعینی ۷- رشد

1. Pigue

2. Fisher

3. Lynda and Diana

فردی ۸- بهزیستی عاطفی (شالوک^۱، ۲۰۰۴). گسترش حوزه‌های علمی مرتبط با کیفیت زندگی زمینه تحقیقات بیشتر راجع به این سازه را فراهم آورد.

در ارتباط با مطالعه‌ی حاضر پژوهش‌های چندی صورت گرفته است. افتخاری و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با عنوان ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان)، به این نتیجه رسیدند که در روستاهای بخش مرکزی دلفان در تمام مؤلفه‌های مؤثر بر کیفیت زندگی به لحاظ موقعیت مکانی و بعد فاصله، می‌توان تفاوت معناداری را مشاهده کرد. از طرفی قربانی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ی خود به این نتیجه دست یافت که از جنبه تعادل فضایی، با گذشت زمان کیفیت زندگی زنان روستایی بر اساس ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، سلامت و کالبدی بهبود یافته و به سمت تعادل بیشتر سیر کرده است. قادرمرزی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی کیفیت محیط مسکونی روستاهای ادغام شده در شهر سنندج به این نتیجه رسیدند که در هر دو روستا، تفاوت ادراک کیفیت محیط مسکونی در بین تمام گروه‌ها معنی‌دار است. همچنین آزادی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان ایلام به این نتیجه رسیدند که به غیر از مؤلفه کیفیت محیط مسکونی، سایر مؤلفه‌های مورد بررسی برای سنجش کیفیت زندگی پایین‌تر از حد متوسط هستند. روستاهای مورد بررسی نیز با در نظر گرفتن ابعاد کیفیت زندگی و با استفاده از آزمون تحلیل واریانس و تست دانکن در چهار طبقه دسته‌بندی شدند. در این راستا خراسانی و همکاران (۱۳۹۳) با سنجش و ارزیابی مؤلفه‌های کیفیت زندگی در روستاهای دهستان کرسف شهرستان خدابنده به این نتیجه دست یافتند که وضعیت روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی در مجموع مناسب بوده است و غالب مؤلفه‌ها وضعیت مناسبی را نشان می‌دهند که می‌تواند ناشی از عوامل مختلف مانند برخورداری از سطوح خدماتی مطلوب، وجود منابع درآمدی در سطح ناحیه‌ای و احساس امنیت عمومی باشد. همچنین از میان مؤلفه‌های مورد بررسی مؤلفه‌ی تعلق مکانی بالاترین میانگین را در مجموع روستاهای مورد مطالعه داشته است که در حقیقت بیانگر علاقه و میل روستاییان به ادامه زندگی در این نواحی بوده است که روستا را برای ادامه زندگی و کار به سایر نواحی ترجیح

¹ Schalok

می‌دهند. پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوهی شمالی، استان لرستان) نشان دادند که کیفیت آموزش، کیفیت محیط مسکونی، کیفیت محیط فیزیکی و اشتغال پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند. از طرفی کیفیت امنیت و کیفیت کالبدی جامعه نمونه در حد متوسط ارزیابی شده است. همچنین حیدری (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد به مقایسه وضعیت شاخص‌های مربوط به کیفیت زندگی در نواحی روستایی با نواحی شهری و میانگین نقاط روستایی کشور بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ پرداخته است. نتایج نشان داد که نواحی شهری استان و متوسط روستاهای کشور دارای کیفیت بالاتر و سطح مطلوب‌تر زندگی نسبت به نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد است. مطالعه عبدالحکیم و همکاران (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که علاوه بر ابعاد کالبدی و متغیرهای اقتصادی مؤثر بر کیفیت زندگی، در بعد روابط اجتماعی بین روستاییان نیز عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی نشان می‌دهد، مشارکت و همکاری‌های اجتماعی روستائیان می‌تواند بر کیفیت زندگی آن‌ها مؤثر باشد. همچنین تقویت سرمایه اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر می‌شود و این نیز به نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی دارد. به عبارت دیگر افزایش سرمایه اجتماعی باعث کاهش فقر و بهبود کیفیت زندگی می‌شود. گرجیک و همکاران (۲۰۱۰) با بررسی کیفیت زندگی در مناطق روستایی کرواسی به این نتیجه دست یافتند که فقدان فرصت‌های شغلی، محدودیت انتخاب حرفه، امکانات و درآمد پایین، خدمات اجتماعی، بهداشتی و درمانی ضعیف باعث کاهش کیفیت زندگی و کاهش رضایت شده است. با این توصیف دو پرسش در قالب مدل مفهومی کیفیت زندگی (شکل ۱) مطرح می‌گردد:

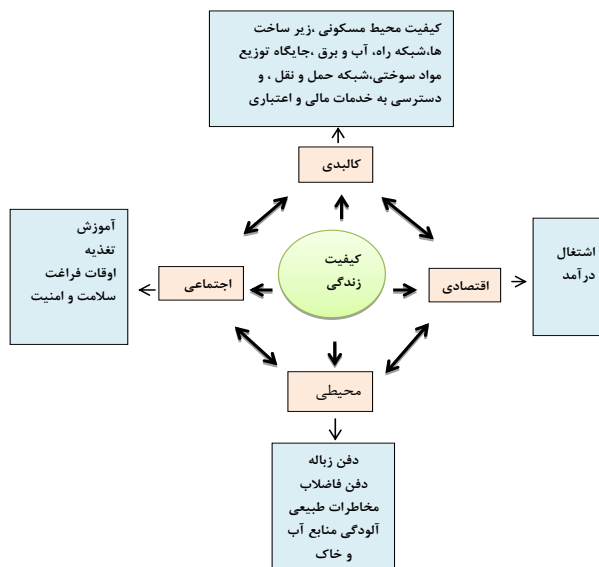
۱- آیا مناطق روستایی دهستان باراندوز چای شمالی کیفیت زندگی مطلوبی دارند؟

۲- آیا تفاوت معناداری بین کیفیت زندگی در روستاهای دهستان باراندوز چای شمالی

وجود دارد؟

با توجه به آنچه ذکر شد، هدف اصلی این تحقیق تعیین شاخص‌ها، ارزیابی و سنجش ابعاد کیفیت زندگی در مراکز روستایی دهستان باراندوز چای شمالی استان آذربایجان غربی است

تا مشخص گردد که آیا بین ابعاد کیفیت زندگی روستاهای دهستان باراندوز چای شمالی تفاوت معناداری وجود دارد یا نه.

شکل ۱. مدل مفهومی کیفیت زندگی

روش تحقیق

باتوجه به پرسش اصلی و مدل مفهومی تحقیق، روش تحقیق از نوع تحلیلی - توصیفی است که در آن مهم‌ترین زمینه‌های مرتبط با کیفیت زندگی شامل کیفیت آموزش، کیفیت سلامت و امنیت، کیفیت محیط مسکونی، کیفیت محیطی، کیفیت زیرساخت‌ها، کیفیت اشتغال و درآمد، کیفیت گذراندن اوقات فراغت، مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته‌اند. محدوده مطالعه این تحقیق نواحی روستایی دهستان باراندوز چای شمالی بخش مرکزی استان آذربایجان غربی می‌باشد که این دهستان در آخرین سرشماری دارای ۱۵ نقطه روستایی، ۲۲۲۴ خانوار و ۷۳۴۰ نفر جمعیت می‌باشد.

جامعه آماری مورد مطالعه شامل کلیه روستاهای دارای بیش از ۳۰ خانوار دهستان براندوز چای شمالی مشتمل بر ۱۲ روستای مندرج در جدول زیر و با محوریت روستای گوگ تپه می‌باشد. به منظور تعیین تعداد نمونه‌ها با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۸۰ خانوار به صورت نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شده است (جدول ۱).

جدول ۱. روستاهای مورد مطالعه دهستان باراندوز جای شمالی

نام روستا	تعداد خانوار	تعداد جمعیت	تعداد نمونه
گوگ تپه	۷۰۶	۲۴۳۹	۱۵
فقیه بگلو	۱۲۹	۴۱۰	۱۵
بندابی	۶۳	۲۱۲	۱۵
قطلو	۱۸۳	۶۱۶	۱۵
ساری بگلوی معین	۹۹	۳۴۸	۱۵
سارالان	۶۷	۲۱۸	۱۵
برهانلو	۱۱۵	۳۴۴	۱۵
قره آغاچ	۴۱۱	۱۲۴۶	۱۵
قورت لو	۵۲	۱۵۷	۱۵
دیزج تکیه	۲۱۳	۷۰۹	۱۵
شمس حاجیان	۱۲۵	۴۳۴	۱۵
قرالر کوه	۶۱	۲۱۰	۱۵
کل	۲۲۲۴	۷۳۴۰	۱۸۰

بر مبنای چارچوب نظری و مدل مفهومی تحقیق در این مطالعه، به منظور عملیاتی کردن متغیرها، به طرح گویه‌های با طیف لیکرت در مورد هر یک از متغیرها پرداخته شده است، بر این اساس تلاش گردیده است تا گویه‌های مورد نظر به گونه‌ای طراحی شوند تا ضمن تأمین روایی و پایایی لازم به لحاظ آماری، دیدگاه‌های کارشناسان را نیز مورد توجه قرار دهند تا به بهترین نحو پاسخ لازم برای پرسش‌ها فراهم سازند. جدول ۲ گویه‌ها و تعداد آنها را برای سنجش هر یک از ابعاد کیفیت زندگی نشان می‌دهد.

جدول ۲. تعریف عملیاتی متغیر های نظری

تعداد گویه	گویه ها	متغیرها	ابعاد کیفیت زندگی
۴	دارا بودن مدارس نوساز و با کیفیت ، دسترسی آسان و با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدارس ، دارا بودن معلمان خوب و با تجربه ، وجود تجهیزات آزمایشگاهی مناسب در مدارس	کیفیت آموزش	بعد اجتماعی
	مصرف هفتگی مواد پروتئینی در برنامه هفتگی ، مصرف هفتگی میوه و سبزیجات در برنامه هفتگی ، بهره مندی روستاییان از خدمات درمانی و بهداشتی(خانه بهداشت ، درمانگاه،حمام و ...)،دسترسی روستاییان به پلیس در مواقع استراری ، وجود اتحاد و مشارکت روستاییان با یکدیگر در کارهای مشارکتی	کیفیت سلامت و امنیت	
	وجود امکانات ورزشی در روستا ، وجود امکانات فرهنگی(مانند کتابخانه) در روستا ، توان رفتن به مسافرت همراه خانواده	کیفیت اوقات فراغت	
	وجود خانه های نوساز و با دوام ، وجود تسهیلات مناسب در واحد های مسکونی(سیستم گرمایشی،سیستم سرمایشی،سرویس بهداشتی ، حمام) ، به کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی، وجود نورگیری و روشنایی کافی در خانه ها	کیفیت محیط مسکونی	بعد کالبدی
۵	راه ارتباطی مناسب ، دسترسی به وسایل حمل و نقل ، بهره مندی از آب آشامیدنی ، وجود جایگاه توزیع مواد سوختی ، دسترسی به خدمات مالی و اعتباری(بانک ، پست بانک و...) ،	کیفیت زیر ساخت	
	وجود جایگاه های دفن زباله ، پرهیز از ساخت خانه ها در اراضی شییدار و خطرناک ، پرهیز از استقرار خانه های مسکونی در مسیر سیلاب ها و رودخانه ها ، پرهیز از فرسایش و تخریب خاک ، پرهیز از آلودگی منابع آب	کیفیت محیطی	بعد محیطی
۵	رضایت از درآمد ، امید به آینده شغلی ، رضایت شغلی ، داشتن سلامت جسمانی برای انجام فعالیت ، داشتن پس انداز مناسب	کیفیت اشتغال و درآمد	بعد اقتصادی
	کل		
۳۱			

برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از عملیات میدانی از دو روش آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t و تحلیل واریانس) استفاده شده است، بر این اساس به منظور مقایسه میانگین هر یک از ابعاد کیفیت زندگی بر مبنای تعداد گویه‌ها، حد متوسط به عنوان خط مبنای

ارزشیابی کیفیت زندگی در نظر گرفته شده است. به عنوان مثال برای محاسبه حد متوسط مولفه‌ی آموزش که دارای چهار گویه در طیف ۵ ارزشی است، حد متوسط نمره‌ها ۱۲ در نظر گرفته شده است. بدیهی است با توجه به جهت هر یک از گویه‌ها، نمره‌های بالاتر از حد متوسط شرایط مناسب‌تر کیفیت زندگی را نشان می‌دهد. همچنین به منظور پاسخگویی به پرسش دوم، از تحلیل واریانس یک طرفه با فرض نرمال بودن و برابری واریانس‌ها برای مقایسه ابعاد کیفیت زندگی در سطح روستاهای نمونه بهره گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش

بررسی‌های توصیفی نشان می‌دهد که از بین پاسخ دهندگان ۹۶/۱ درصد آن‌ها مرد و ۳/۹ درصد از آن‌ها زن می‌باشد. همچنین از مجموع پاسخ دهندگان ۲۵/۴ درصد بی سواد ۱۱ درصد آن‌ها سواد خواندن و نوشتن، ۱۲/۲ درصد ابتدایی، ۱۸/۸ درصد راهنمایی، ۲۰/۴ درصد دبیرستان، ۱۱/۶ درصد از آن‌ها هم دیپلم و بالاتر هستند. ۴۰/۹ درصد از پاسخ دهندگان دارای شغل کشاورزی، ۲۶/۷ درصد باغدار، ۲۱/۱ درصد دامدار، ۲/۲ درصد کارمند و ۸/۳ درصد هم در سایر موارد اشتغال دارند. وضعیت تاهل جامعه نمونه نیز بیانگر آن است که ۸۲/۹ درصد از پاسخ دهندگان متأهل و ۱۶/۶ درصد از پاسخ دهندگان مجرد هستند.

با استناد به نتایج جدول (۳)، کلیه ابعاد سنجش کیفیت زندگی جامعه مورد مطالعه (اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و محیطی) کمتر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند، با این حال کیفیت محیط مسکونی و درآمد و اشتغال نامناسب‌ترین وضعیت‌ها را از آن خود نموده‌اند، به طوری که آماره t محاسبه شده انحراف فراوانی را از حد متوسط نشان می‌دهد. به عبارتی وجود خانه‌های نوساز و بادوام، وجود تسهیلات مناسب در واحدهای مسکونی (سیستم گرمایشی، سرمایشی، سرویس بهداشتی و حمام) به کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی و وجود نورگیری و روشنایی کافی در خانه‌ها از مولفه کیفیت محیط مسکونی، و رضایت از درآمد، امید به آینده شغلی، رضایت شغلی، داشتن سلامت جسمانی برای انجام فعالیت و داشتن پس انداز مناسب از مولفه اشتغال و درآمد نشان از وضعیت نامطلوبی دارند.

جدول ۳. سطح معناداری ارزیابی ساکنان از ابعاد و مولفه‌های کیفیت زندگی

Test value (حد متوسط)	سطح معناداری	میانگین	آماره T	مولفه	ابعاد
۱۲	۰/۸۵۴	۱۱/۹۵۵۶	-۰/۱۸۵	آموزش	اجتماعی
۱۵	۰/۴۱۱	۱۵/۳۳۸۹	۰/۸۲۳	سلامت و امنیت	
۹	۰/۰۰۰	۸/۲۳۳۳	-۴/۲۷۱	اوقات فراغت	
۱۲	۰/۳۶۱	۱۱/۷۶۶۷	-۰/۹۱۶	محیط مسکونی	کالبدی
۱۵	۰/۸۷۹	۱۴/۹۳۸۹	-۰/۱۵۲	زیر ساخت ها	
۱۵	۰/۰۰۰	۱۲/۵۹۴۴	-۸/۱۹۰	درآمد و اشتغال	اقتصادی
۱۵	۰/۰۰۰	۱۳/۹۳۳۳	-۳/۵۶۹	کیفیت محیطی	محیطی

براساس مقایسه تطبیقی روستاهای نمونه، همان گونه که جدول (۴) نشان می‌دهد می‌توان پذیرفت که در روستاهای باراندوز چای شمالی در ابعاد کالبدی، محیطی، اقتصادی و اجتماعی تفاوت معناداری مشاهده می‌شود.

جدول ۴. تحلیل واریانس تفاوت ابعاد کیفیت زندگی

میانگین مجذورات		جمع مجذورات		سطح معناداری	ابعاد
بین گروهی	درون گروهی	بین گروهی	درون گروهی		
۳۹۱/۵۸۱	۴۵/۰۹۵	۴۳۰۷/۳۹۴	۷۵۷۶/۰۰۰	۰/۰۰۰	کالبدی
۵۹/۷۹۴	۱۳/۲۱۱	۴۳۰۷/۳۹۴	۲۲۱۹/۴۶۷	۰/۰۰۰	محیطی
۵۲/۷۲۱	۱۳/۰۹۲	۵۷۹/۹۲۸	۲۱۹۹/۴۶۷	۰/۰۰۰	اقتصادی
۴۴۴/۳۲۱	۶۸/۰۵۶	۴۸۸۷/۵۲۸	۱۱۴۳۳/۳۳۳	۰/۰۰۰	اجتماعی
۲۷۲۸/۴۵۴	۳۳۴/۶۷۷	۳۰۰۱۲/۹۹۴	۵۶۲۲۵/۷۳۳	۰/۰۰۰	کل ابعاد

براساس آزمون توکی، همان گونه که در جدول‌های (۵)، (۶)، (۷) و (۸) نشان می‌دهند به لحاظ کیفیت زندگی در بعد کالبدی، محیطی و اقتصادی ۳ طبقه، و در بعد اجتماعی ۴ طبقه را می‌توان شناسایی کرد. همچنین سطح کلی کیفیت زندگی با چهار طبقه در جدول شماره (۹) نشان داده شده‌اند.

جدول ۵. طبقه بندی روستاهای نمونه براساس کیفیت کالبدی

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵			روستاها
۳	۲	۱	
		۲۱/۱۳۳۳	قرالر کوه
		۲۱/۸۰۰۰	قره آغاچ
		۲۲/۹۳۳۳	قورت لو
		۲۳/۸۰۰۰	برهانلو
		۲۳/۸۶۶۷	سارالان
		۲۴/۱۳۳۳	شمس حاجیان
		۲۵/۲۰۰۰	دیزج تکیه
	۲۶/۸۰۰۰		قطلو
	۲۷/۱۳۳۳		ساری بگلوی معین
	۳۲/۶۶۶۷		بندایی
۳۲/۸۰۰۰			فقیه بگلو
۳۷/۶۰۰۰			گوگ تپه

جدول ۶. طبقه بندی روستاهای نمونه براساس کیفیت محیطی

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵			روستاها
۳	۲	۱	
		۱۱/۵۳۳۳	قرالر کوه
		۱۱/۶۶۶۷	قره آغاچ
		۱۲/۶۰۰۰	شمس حاجیان
	۱۳/۰۰۰۰		برهانلو
۱۳/۰۵۵۰			قورت لو
۱۳/۰۶۶۷			قطلو
۱۳/۰۶۹۳			سارالان
۱۳/۱۳۳۳			دیزج تکیه
۱۴/۱۳۳۳			ساری بگلوی
۱۶/۵۳۳۳			معین
۱۷/۰۶۶۷			گوگ تپه
۱۷/۲۰۰۰			بندایی
			فقیه بگلو

جدول ۷. طبقه بندی روستاهای نمونه براساس کیفیت اقتصادی

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵			روستاها
۳	۲	۱	
		۹/۱۳۳۳	شمس حاجیان
		۹/۹۳۳۳	قرالر کوه
	۱۱/۶۰۰۰		قره آغاچ
۱۲/۰۶۶۷			قطلو
۱۲/۲۰۰۰			برهانلو
۱۲/۴۶۶۷			ساریبگلوی معین
۱۲/۸۰۰۰			قورت لو
۱۳/۰۰۰۰			سارالان
۱۳/۵۳۳۳			دیزج تکیه
۱۳/۶۰۰۰			گوگ تپه
۱۵/۰۰۰۰			بندایی
۱۵/۸۰۰۰			فقیه بگلو

جدول ۸. طبقه بندی روستاهای نمونه براساس کیفیت اجتماعی

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵			روستاها
۴	۳	۲	۱
			۲۷/۵۳۳۳
			قرالر کوه
			۳۰/۴۰۰۰
			شمس حاجیان
		۳۱/۲۰۰۰	قورت لو
		۳۱/۲۶۶۷	قره آغاچ
		۳۲/۳۳۳۳	دیزج تکیه
	۳۲/۵۳۳۳		برهانلو
	۳۵/۴۶۶۷		سارالان
۳۷/۸۰۰۰			قطلو
۳۹/۸۰۰۰			گوگ تپه
۴۱/۸۰۰۰			ساریبگلوی معین
۴۲/۰۶۶۷			فقیه بگلو
۴۴/۱۳۳۳			بندایی

با در نظر گرفتن تمامی ابعاد کیفیت زندگی، نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد که روستاهای دهستان باراندوز چای شمالی را می‌توان در چهار طبقه گروه بندی کرد که عبارتند از روستاهای قرالر کوه و شمس حاجیان در طبقه اول یعنی روستاهای دارای بالاترین کیفیت زندگی، روستاهای قره آغاچ، قورت لو، برهانلو، دیزج تکیه و سارالان در طبقه دوم، روستای قطلو در طبقه سوم و در نهایت روستاهای ساریگلوی معین، گوگ تپه، فقیه بگلو و بندایی در طبقه چهارم با کمترین سطح کیفیت زندگی.

جدول ۹. طبقه بندی روستاهای نمونه براساس کیفیت زندگی

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵				روستاها
۴	۳	۲	۱	
			۷۰/۱۳۳۳	قرالر کوه
			۷۶/۲۶۶۷	شمس حاجیان
		۷۶/۳۳۳۳		قره آغاچ
		۷۹/۹۳۳۳		قورت لو
		۸۱/۵۳۳۳		برهانلو
		۸۴/۸۰۰۰		دیزج تکیه
		۸۵/۴۰۰۰		سارالان
	۸۹/۷۳۳۳			قطلو
۹۶/۷۳۳۳				ساریگلوی معین
۱۰۷/۵۳۳۳				گوگ تپه
۱۰۷/۸۶۶۷				فقیه بگلو
۱۰۸/۸۶۶۷				بندایی

همانطور که در جدول (۱۰) قابل مشاهده است تحلیل رابطه بین کیفیت زندگی و میزان جمعیت در سطح روستاهای مورد مطالعه، نشان از وجود رابطه مستقیم و معنادار آماری در سطح آلفا ۰/۰۱ بین این دو متغیر دارد. به طوری که با افزایش جمعیت، شاخص کل کیفیت زندگی نیز افزایش می‌یابد. بدین ترتیب به نظر می‌رسد که میزان جمعیت روستایی عاملی

تأثیر گذار بر سطح کیفیت زندگی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی در منطقه مورد مطالعه است.

جدول ۱۰. ضریب همبستگی بین جمعیت و شاخص کل کیفیت زندگی

میزان جمعیت	شاخص کیفیت زندگی	ارزش ها	مولفه ها
۰/۱۸۰ **	۱	همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۰	.	سطح معناداری	شاخص کیفیت زندگی
۱۲	۱۲	تعداد	
۱	۰/۱۸۰ **	همبستگی پیرسون	
.	۰/۰۰۰	سطح معناداری	جمعیت
۱۲	۱۲	تعداد	

** معنی داری در سطح یک درصد

نتیجه گیری

کیفیت زندگی مفهومی چندجانبه و چندبعدی است، و تنها جنبه‌های مادی زندگی را در بر نمی‌گیرد. اندازه‌گیری و فهم کیفیت زندگی خود در گرو عوامل مختلف محیطی-اکولوژیک-اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی می‌باشد. کیفیت زندگی در مناطق روستایی که هدف اصلی از دستیابی به آن تثبیت جمعیت در روستاها است، به عوامل بسیاری از جمله اشتغال، درآمد مناسب، دسترسی به خدماتی مانند آموزش و بهداشت، سلامت، محیط طبیعی، امنیت و غیره وابسته است.

نتایج این تحقیق نشان داد کلیه ابعاد سنجش کیفیت زندگی جامعه مورد مطالعه (اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و محیطی) کمتر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند، با این حال کیفیت محیط مسکونی و درآمد و اشتغال نامناسب ترین وضعیت‌ها را از آن خود نموده‌اند. به عبارتی وجود خانه‌های نوساز و بادوام، وجود تسهیلات مناسب در واحدهای مسکونی (سیستم گرمایشی، سرمایشی، سرویس بهداشتی و حمام) به کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی و وجود نورگیری و روشنایی کافی در خانه‌ها از مولفه کیفیت محیط مسکونی و رضایت از درآمد، امید به آینده شغلی، رضایت شغلی، داشتن سلامت جسمانی برای انجام فعالیت و داشتن پس انداز مناسب از مولفه اشتغال و درآمد نشان از وضعیت نامطلوبی دارند.

این نتایج در راستای یافته‌های رضوانی و همکاران (۱۳۸۷)، قالیباف و همکاران (۱۳۹۰) و خراسانی و همکاران (۱۳۹۲) قرار دارد که وضعیت کیفیت زندگی را در بعد اقتصادی و خصوصا درآمد و اشتغال، نامطلوب ارزیابی نموده اند.

و دیگر اینکه می توان روستاهای دهستان باراندوز چای شمالی را در مجموع ابعاد کیفیت زندگی در چهار طبقه رده بندی کرد که در طبقه اول روستاهای قرالر کوه و شمس حاجیان با بالاترین سطح کیفیت زندگی قرار گرفته اند و در طبقه دوم، قره آغاچ، قورت لو، برهانلو، دیزج تکیه و سارالان قرار دارند، در طبقه سوم روستای قطلو جای گرفته است و روستاهای ساریگلوی معین، گوگ تپه، فقیه بگلو و بندایی با پایین ترین سطح کیفیت زندگی در طبقه چهارم قرار دارند.

منابع و مأخذ

- آزادی، ی؛ تقدیسی، ا؛ جمشیدی، ع؛ جمینی، د. (۱۳۹۲). ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان ایلام (مطالعه موردی: دهستان کارزان). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی. شماره سوم. صص ۴۹-۷۱.
- ازکیا، مصطفی، و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۰). بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی کاشان، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۷.
- افتخاری، ع.ر؛ فتاحی، ا؛ حاجی‌پور، م. (۱۳۹۰). ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان)، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره دوم، صص ۶۹-۹۴.
- پورطاهری، م.، رکنالدین افتخاری، ع. ر.، و فتاحی، ا. (۱۳۹۰). ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان). فص نامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۳(۷۶)، ۱۳-۳۳.
- توفان، ن؛ قبری، س؛ جعفری، م. (۱۳۹۲). سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان‌های کاکلی و کبگان شهرستان دشتی)، دانشگاه سیستان و بلوچستان.

- شامانیان، م؛ افروخته، ح؛ عزیز پور، ف؛ عبدی، ع.ا. (۱۳۹۲). سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی دشتی (مطالعه موردی: دهستان قرق شهرستان گرگان)، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- حیدری، ع. (۱۳۹۰). بررسی شاخصهای کیفیت زندگی در سکونتگاههای روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد. فصلنامه مسکن و محیط روستا، ۳۰(۳۶): ۵۱-۶۶.
- خراسانی، م. ا.، رضوانی، م. ر.، مطیعی لنگرودی، س. خ.، رفیعیان، م. (۱۳۹۲). سنجش و ارزیابی زیست پذیری روستاهای پیرامون شهری (مطالعه موردی: شهرستان ورامین). فصلنامه پژوهش های روستایی، ۳(۴)، ۸۵-۱۱۰.
- خراسانی، م. ا؛ حاجیلو، م؛ ولی زاده، ز. (۱۳۹۳). سنجش و ارزیابی مؤلفه های کیفیت زندگی در روستاهای دهستان کرسف شهرستان خدابنده. مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی. سال سوم، شماره ۸.
- رضوانی، م. ر.، منصوریان، خ. (۱۳۸۷). سنجش کیفیت زندگی، بررسی مفاهیم، مؤلفه ها، مدلها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی. فصل نامه روستا و توسعه، ۱۱(۳)، ۱-۲۵.
- قادرمرزی، ح؛ زارع ممقانی، ب؛ زیاری، ک.ا. (۱۳۹۲). ارزیابی کیفیت محیط مسکونی روستاهای ادغام شده در شهر سنندج (مورد: روستاهای حسن آباد و نایسر). فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوم، شماره سوم، صص ۵۶-۳۹.
- قربانی، س. (۱۳۹۰). بررسی نابرابری های فضایی کیفیت زندگی زنان روستایی در سال های ۱۳۸۵-۱۳۷۵ (دهستان های استان مازندران). دانشکده جغرافیا تهران.
- قالیباف، م. ب.، روستایی، م.، رمضانزاده لسبویی، م.، طاهری، م. ر. (۱۳۹۰). ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت آباد)، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیا، ۹(۴)، ۳۳-۵۳.
- غفاری، غ؛ امیدی، ر. (۱۳۸۸). کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی، تهران، نشر شیرازه.

- Abdul-Hakim, R., Abdul-Razak, N. A., & Ismail, R. (2010). Does social capital reduce poverty? A case study of rural households in Terengganu, Malaysia. *European journal of social sciences*, 14(4), 556-566.

- Grgic, L., Zimbek, T., Tratnik, M., Markovina, J., Juracak, J. (2010). Quality of Life in Rural Areas of Croatia: To stay or to leave? *African Journal of Agricultural Research*. Vol.5.NO.8, Pp. 653-660.
- Kordzanganeh, J. (2006). Study of Health Related Quality of Life in Aged People Who Were 60 or More, (A Case Study in Ramhormoz City). A Thesis Presented for the Master of Science Degree, By supervisor Dr. Mohammad Mirzaie, University of Tehran Faculty of Social Science.
- Lynda, L. and Diana, E. (2005) "A concept of quality of life", *Journal of Orthopedic nursing*, No 9.12-18.
- Schuessler, K.F. and Fisher, G.A. (1985) "Quality of life research and sociology", *Annual review of sociology*, No 11. 129-149.
- Schalock, R.L. (1999) "Three decades of quality of life", *Focus on Autism and other development disabilities*, No 15. 116-127.
- Schalock, R.L. (2004) "The concept of quality of life: what we know and do not know", *Journal of intellectual disability research*, No 43. 121-139.
- Sen, A.K. (1987) *Standard of Living*, New York, Cambridge University Press.
- Ventegots, M., Jovvj. N. (2003). Quality of Life Theory: An Integrative Theory of the Global Quality of Life Concept, *The Scientific World Journal*, 3:1030-1040
- Wood, D.S. (1999) "Assessing quality of life in clinical research from where we come and where are we going", *Journal of clinical epidemiology*, No 52. 355-363.